

Muhammed Alexander Russell Webb

Osmanlının İlk New York Başkonsolosu

Dr. Omer F. Abdullah (Wymann-Landgraf)
Nevevi Vakfı Başkanı, Chicago

Tercüme: İbrahim Özdemir

Vakti gelen bir fikir, karşı konulamaz kudretli bir ordudan daha güçlüdür. Bir millet yabancı bir orduyu sınırda durdurabilir; ancak vakti gelmiş bir fikri hiçbir şey durduramaz.

Victor Hugo

Alexander Russell Webb 9 Kasım 1846'da Hudson'da (New York) dünyaya geldi. Presbyterian olarak yetiştirildi.. Baba Alexander Nelson Webb mahalli bir gazete olan *Hudson Daily Star*'ın 35 yıl editörlüğünü yaptı. Üç kardeşi vardı: Bert ve William üçüncünün adını ise bilmiyoruz. İki de kız kardeşi vardı. Ancak bunların da adını tespit edemedik. İyi bir terbiye aldı ve “zengin bir aile hayatı” vardı. Webb 1887 yılında Ella ile evlendi. Bu evlilikten iki kız bir erkek çocuk dünyaya geldi. Ella duldu ve daha önceki evliliğinden bir kızı vardı. Webb bu kızın da yetişmesini üzerine aldı.

Muhammed Alexander Russell Webb kendi zamanının standartlarına göre “başarılı bir Amerikalıydı”. Temelde babasının izinden giderek gazeteci, editör ve gazete sahibi olarak çalıştı. Hayatının çeşitli dönemlerinde iş adamı olarak da çalıştı. İlk işine 1871 yılında Chicago'da başladı ancak aynı yıl meydana gelen *Büyük Yangın* ile her şeyini kaybetti. 1872'de the *Missouri Republican* (Unionville, Missouri) gazetesini satın aldı ve üç yıl boyunca başında bulundu. 1875 civarında St. Joseph'e (Missouri) göç etti ve *St. Joseph Missouri Gazette*'nin editörü olarak çalıştı. Bu gazetedeki görevi birkaç yıl sürdü. Amerika'nın 19. yüzyıldaki önemli şair ve gazetecilerinden olan ve 1875-1883 yılları arasında *St. Joseph Missouri Gazette*'in editörlüğünü yapmış olan Eugene Field'le arkadaş oldu. (Field daha sonra Chicago'ya gitmiş *Chicago Morning News* için çalışmaya başlamıştı. “*Sharps and Flat*” adlı ünlü sütunu Amerikan mizahının en güzel örneği olarak kabul edilmiştir). Webb 1880'in sonlarına doğru St. Louis'e göç etmiş *The Missouri Republican*'da çalışmaya başlamış. Bu gazete o zamanlar Amerika'nın en eski ikinci gazetesi idi ve çok büyük bir tirajı vardı.

Webb siyasete aktif bir ilgi duydu. Zamanın ABD Başkanı Grover Cleveland, Webb'i ABD'nin Filipinler Baş Konsolosu olarak atadı. Webb'in seçim kampanyasında Cleveland'i desteklemiş olması bu atamanın nedenlerinden biriydi. Webb Filipinlerde Müslüman oldu. 1892 yılında görevinden istifa ederek ABD'ne o zamanın yaygın tabiriyle “Muhammedi bir misyoner” olarak döndü. Webb yakışıklı ve iyi yapılı biriydi. 1800'lerin Amerika'sında gelenek olduğu gibi uzun sakalını hayatı boyunca kesmedi. Ancak 20. yüzyılın başlarından itibaren beyaz Amerikalılar “sinekkaydı tıraş” olmaya başladılar. Muhammed Webb günlük hayatında ekseriya kırmızı bir Türk fesi giyerdi. Bazen de beyaz bir sarık sarardı.

Sultan II. Abdulhamid 1900 yılında Webb'i Osmanlının New York fahri konsolosu olarak tayin etti. Webb, 1901 yılında ise Sulatan tarafından Türkiye'ye davet edildi. Sultan II. Abdulhamid ona iki nişan verdi: Birincisi Üçüncü dereceden Mecidi Nişanı, ikincisi ise liyakat nişanıydı. Muhammad Webb, bu statüde bir Osmanlı nişanı alan tek Amerikalıdır. Sultan Abdulhamid, Muhammad Alexander Russell Webb'e "bey" unvanı da vererek "birçok Amerikalının Müslüman olmasına" vesile olduğu ve İslam için yaptığı çalışmalarından dolayı onu onurlandırdı

Webb hayatının son yıllarını New York'a çok yakın olan Rutherford'da (New Jersey) geçirdi. Rutherford'da gazetecilik yapmaktaydı ve birkaç gazeteye sahip olmuştu. Altı yıl boyunca Eğitim Kurulunun başkanlığını yapmış ve ayrıca birkaç aylığına büyük jürinin başkanlığını yapmıştı. 1898 yılında New Jersey'den Kongre'ye aday olarak gösterildi de, kendisinden daha layık olduğunu düşündüğü diğer aday lehinde adaylığını geri çekti. *The Rutherford Campaign Club* ve *The Democratic Society*'nin başkanlığını yaptı.. Muhammed Webb şeker hastalığından muzdaripti. Yaşlı bir insan olarak bir gezisi sonucu New York'tan dönerken şeker hastalığı krizi sonucu 1 Ekim 1916 yılında vefat etti. Rutherford'un tüm insanların Webb'in vefatına üzüldüğü ve cenazesine katıldığı söylenmektedir. Mezarı başında ise Webb'in kişiliğiyle ilgili önemli bir konuşma yapıldı. Rutherford'daki tüm gazeteler Webb'in ölümüne birinci sayfalarında yer verdi. Ulaşabildiğim ve görüşebildiğim tüm kaynaklar Muhammed Webb'in vefatına kadarki tüm hayatını dindar ve adanmış bir Müslüman olarak geçirdiğini; Müslümanlığını hiçbir zaman gizlemediğini söylediler. Hayatı boyunca cesurca İslam'ı savundu. Zaman zaman ise, özellikle Ermeni sorunuyla ilgili olmak üzere Türkleri savunan yazılar yazdı.

Biraz geriye gidersek, Webb'in hayatının erken dönemlerinde bir Cumhuriyetçi olduğu, ancak daha sonra Demokrat Partiye geçtiği görülmektedir. Bunun nedeni ise muhtemelen o zamanlar New York valisi olan, daha sonra ise Amerika Başkanı seçilen Grover Cleveland'in etkisi olmalıdır. Daha önce de ifade ettiğimiz gibi, Cleveland Webb'i 1887'de Filipinler Başkonsolosu olarak atamıştı. Webb'in Cleveland ile olan ilişkisi üzerinde durulmaya değer. Zira Cleveland İç Savaş ile Theodore Roosevelt arasındaki dönemin en iyi başkanlarından biridir. Cleveland siyasette "*ahlak reformunun*" sadık bir destekçisiydi ve Webb gibi nitelikli insanları parti sıralarında görmek istiyordu. Cleveland birçok Cumhuriyetçinin Demokrat saflarına geçmeleri konusunda ikna etti. Demokrat Partiye geçen bu Cumhuriyetçilere "bağımsız kimseler" deniliyordu. Webb de bu bağımsız kimselerden birisiydi. Cleveland Amerikan siyasi hayatında "*ruhi ve manevi bir değişim*" çağrısında bulunarak; "üretim politikacılarının" çürüme ve yozlaşması ile savaştı. Cleveland Webb gibi birçoklarını ve halkın güvenini kazandığından Lincoln'dan bu yana ilk kez Cumhuriyetçileri yenilgiye uğrattı. Bence önemli olan nokta, yüzyılın başında göreve gelen Theodore Roosevelt ile karşılaştırıldığında Başkan Grover Cleveland emperyalizme karşı olmasıydı. Amerikanın diğer milletlerle olan ilişkisinin "**vicdan**" üzerine bina edilmesinde ısrar etti. Bu açıdan bakılınca, o, 20. yüzyılın başlarındaki Başkan Woodrow Wilson'a benzer. Öyle sanıyorum ki, Başkan Cleveland Webb'i bu "vicdan" temeli üzerinde Amerikanın menfaatlerini temsil etmesi için Manilla'ya konsolos olarak atadı. Filipinler o zaman hala İspanya sömürgesiydi ve ancak asrın başında Theodore Roosevelt'in İspanyollar ile giriştiği İspanyol-Amerika Savaşından sonra Amerikanın kontrolüne girdi.

Webb'in Erken Dönem Hayatıyla İlgili Kısa Bilgiler

Webb 19. yüzyıl Amerika'sının yaygın Protestan mezheplerinden birisi olan Presbyterian olarak yetiştirilmesine rağmen, kilise fazla ilgisini çekmiyordu. Daha çocuk yaştaiken, kilisedeki kuru vaazlardan sıkıldığını ve mümkün olan her fırsatta "kendisine büyük bir huzur veren gün ışığına çıkarak, mırıldanan derelerin, hoş ve mükemmel çiçeklerin ve sevinçli kuşların lisan-ı halleriyle Allah'ın yaptığı vaazları tercih ettiğini" söyler. Alexander Webb daha çocuk iken bile, "her şey için bir sebep istediğini" söyler. Daha delikanlı sayılabilecek bir yaşta Hristiyanlığın özellikle Hz. Meryem'in Hamileliği ve Hz. İsa'nın insanlığın kurtuluşu için ıstırap çekmesi ve çarmıha

gerilmesi gibi doğmalarından şüphe etmeye başlamış. Ona göre, bu doğmalar “dramatik hikâyelerdi” ve akli gerçekler olarak pek bir değerleri yoktu.

Webb 1871’de Hıristiyan inancını terk etti. Henüz 25 yaşında genç bir işadımıydı ve Chicago’ya yeni gelmişti. (Daha önce de ifade ettiğimiz gibi, 8 Ekim 1871 Chicago Büyük Yangınından bir süre önce buraya gelmiş ve bir iş kurmuştu. Hayatta sahip olduğu her şeyi bu yangında yitirmişti.) Webb’in kendi tabiriyle şimdi tam bir “manevi avare olmuştu”, ruhen tam olarak başıboş biriydi. Bu ifade onun kalbi olarak dinsizlikle tatmin olmadığını yansıtmaktaydı. Hayatının bundan sonraki on altı yılını terk ettiği Hıristiyan inancının yerini alacak ve kendisini “ruhi başıboşluktan” kurtaracak hakiki imanın yoğun arayışıyla geçti.

Alexander Webb bu arayış esnasında ilk olarak kendi zamanında ve 20. yüzyılın başlarında hâkim anlayış olan materyalist felsefeye yöneldi. Webb bir kaç yıl boyunca hayatında dini hiç bir şeyin olmadığını sadece şu altı kaidenin olduğunu söyler: “Kendine nasıl davranılmasını istiyorsan, başkalarına da aynı şekilde davran”. Sıradan bir Hıristiyan’ın bu ilkeye uyabileceği kadar kendisinin de bu ilkeye uymaya çalıştığını vurgular. Bu yıllar esnasında “sağlam bir materyalist” olan Webb, 19. yüzyılın hâkim materyalist felsefe okullarının fikirlerini yakından inceledi. Ancak tüm bu fikirlerin, tıpkı kendi hayatının olduğu gibi, “manevi konularda tam bir cehalet karanlığına gömüldüğünü” anlamakta gecikmedi.

Bayan Blavatsky 1875’te New York şehrine gelir ve meşhur *New York İlahiyat Cemiyetini* kurar. Webb 1881 yılında cemiyete katılır ve yoğun olarak doğu dinlerini araştırmaya koyulur. Ancak doğu dinlerini incelemeye başlamadan önce terk ettiği Hıristiyanlığı bir kez daha incelemeye girişmesi Webb’in samimiyetinin en açık delilidir. Ahlaki olarak bir kez daha 1871 yılında terk ettiği inancına bakma ve ona daha adil bir muamelede bulunma ihtiyacı hissetti. Webb Hıristiyan moral değerlerinin övgüye layık olsa da diğer dinlerden pek farklı olmadığı sonucuna ulaştı. Bununla beraber ona göre Hıristiyan inancı “hurafeler, büyük hatalar ve verimsiz” şeylerle dolmuştu. Bu nedenle akl-ı selim sahibi ve zeki bir insanın Hıristiyanlığı nasıl ciddiye alabileceğine hayret etti.

Şimdi Webb’in zamanının büyük kısmını şark dinleri ve doğu felsefelerini incelemek alıyordu. Her ne kadar bu sıralarda Webb bir gazete editörü idiyse de, boş zamanlarını yoğun olarak dini araştırmalara veriyordu. Bu süreç gecenin geç saatlerine kadar sürerek onun yeterli uyku ve gıda almasına mani oluyordu. Bu sıralarda bekardı ve 1887 yılına kadar da evlenmedi. Alexander Webb bu arayış döneminde, New York’taki bir arkadaşının 13.000 kitaptan oluşan kütüphanesinden istifade etmeye başladı. Kitapların çoğu doğu dinleriyle ilgiliydi ve başka yerlerde bu tür kitapları bulmak mümkün değildi. Webb bu kütüphaneyi kendi inziva köşesi haline getirerek, her gece vaktinin bazen dört, bazen yedi saatini burada geçirmeye başladı. Kendisi bu dönemi “Allah’ı arama ve kâinatın muammasını çözme arayışı” olarak adlandırır.

Alexander Webb arayışına Budizm üzerine yoğunlaşarak başladı. Şöyle der: “Hangisinin en iyisi ve ahrette mutluluğu elde etme araçlarını sağlamada daha etkili olduğunu anlamak için birçok dini birbiriyle karşılaştırarak incelemeye başladım.” Bununla beraber, Webb arayışının ilk yıllarında İslam’a çok az yer verdi. Kendi ifadesiyle, kitaplardaki ve basındaki hakim çarpıtmalar “.. benim İslam’la ilgili fikirlerimi etkiledi... Bu nedenle, İslam’ı incelenmeye değer olmayacak kadar tahrif edilmiş olduğu için bir kenara bıraktım.”

Alexander Webb’in arayışı iyice yoğunlaştı ve manevi ihtiyaçlarına bir cevap bulma arzusu o kadar güçlendi ki, 1887 yılında 41 yaşında iken önemli bir karar vererek gazete editörlüğü görevinden istifa etti ve tüm enerjisini hakikati aramaya verdi. Ancak Başkan Cleveland’in başka fikirleri vardı. New York’ta Webb ile görüşerek Amerika Başkonsolosu olarak Manila’ya gitmesini teklif etti. Webb bu fırsatın üstüne atladı. Siyasi bir kafaya sahip olmasına rağmen, be

teklifin üzerine atlayışının nedeni siyasi değildi. Aksine Manila’da, yani doğuda, arayışının cevabını bulacağına hissetti.

O sıralarda Manila fikri ve devrimci coşkunun merkeziydi. Webb yeni evlendiği eşi Ella ve üvey kızıyla oraya varır varmaz “ABD’de görmediği kitapları ve belgeleri” keşfetti. Bu kitaplar Müslümanlar tarafından yazılmıştı ve İslam’a olumlu bir bakış açısıyla bakıyorlardı. Emir Ali’nin *Spirit of Islam (İslam’ın Ruhu)* kitabı bunlardan sadece bir tanesiydi ve öyle görünüyor ki bu kitap Webb üzerinde çok derin bir etki bırakmıştı.

Bu kitapları kendisinde “ İslam dini anlamak için büyük bir merak uyandırdığını” söyler. Webb’in söylemeyi sevdiği şekliyle “Arabistan Peygamberi” en öne çıktı ve imanıla Webb’i adeta kendine esir etti. Bunun üzerine Webb resmi işlerinden geri kalan tüm vaktini İslam’ı incelemeye ve anlamaya vakfetti ve 1887 yılı sona ermeden önce de Müslüman oldu. Böylece Başkonsolos Webb kendisini etkileyecek hiç bir Müslüman şahsiyetle karşılaşmadan, sadece kitap okuyarak Müslüman olmuş oldu. 1888 yılında Müslümanlığını ilan etti ve şöyle dedi: “İslam, Allah’ın seçkin kulları tarafından asırlar boyunca insanlığa iletilmiş ezeli hakikat üzerine bina edilmiştir... Akıl ve bilimle ahenk içinde olan insanlığın bildiği tek sistemdir. Sadakat, hikmet ve zeka ile iman hakikatlerine uyulduğunda, bu hakikatler insandaki şerefli unsurları ve eğilimleri yükseltir, temizler ve yüksek makama çıkarır.”

Webb’in Tarihi Konumu

Muhammed Alexander Russell Webb bazen İslam’la şereflenen ilk Amerikalı olarak anılır. Ancak onun ilk Müslüman Amerikalı olduğu hususu şüphelidir. Örneğin, 1879’da Rahip Norman olarak bilinen Türkiye’deki Amerikalı Metodist bir misyoner muhtemelen İstanbul’da İslam’la müşerref olmuş. Rahip Norman hakkında daha fazla bilgim yok. Ancak bununla ilgili olarak Osmanlı Arşivlerine ve zamanın diğer Türk kaynaklarına bakmak faydalı olabilir. Yine Amerikan gazetelerinde kendisinden, Mısır Beyi’ olarak bahsedilen ve 1893 yılında Chicago’da bir araya gelen dünya dinler parlamentosunda Webb’e eşlik eden J. A. S. Grant’in de ondan önce Müslüman olmuş olabilir.

Ancak Webb Amerika’da toplum içerisinde saygın bir yeri olan bir kişi olarak Müslüman olan ilk insandı. Tarihi bilgiler ve dürüstlük gereği Muhammed Webb’in Müslüman oluşunun Amerika’da İslam’ın kökleriyle ilgili daha geniş bir çerçeveye oturtulmasını vurgulamak istiyorum. Her ne kadar Webb’in Müslüman olmasının bu köklerle doğrudan bir ilgisi yoksa da bu gereklidir. Bu geniş bakış açısı **ABD’nin alternatif tarihinin** temel taşlarından birisi olarak şimdilerde yeniden incelenmekte ve haritası çıkarılmaktadır. Nihai olarak, bu kökler Moriskolara kadar gidebilir. Bilindiği gibi Endülüslü Müslümanlar Engizisyonun Hıristiyanlaştırma baskılarından kaçmak için 16. ve 17. yüzyıllarda Güney ve Kuzey Amerika’ya göç etmişlerdi. Ayrıca bazı Amerikan Kızılderili kabilelerinin de Moriskoslar ile Afrikalı Amerikalı köleler aracılığıyla İslam’dan haberdar oldukları anlaşılmaktadır.

Ancak İslam’ın Amerika’daki kökleri ile ilgili bugün şüphe götürmeyen bir husus, 16. ve 17. yüzyıllarda Batı Afrika kıyılarından kendi iradeleri dışında ve zorla getirilen Afrikalı kölelerdir. Bu kölelerin büyük çoğunluğu Müslüman’dı ve Arapça konuşmayı biliyorlardı. Günlük hesaplarını Arapça yapıyorlardı; geriye Kur’an’ın bazı kısımlarından örnekler bırakmışlardı. Örneğin 1717’de Güneyli köle efendilerinin birçoğu kölelerinin Arapça bildiklerini, domuz eti yemediklerini, “Allah’a ve Hz. Muhammad’e (sav).” inandıklarını bildirmişlerdir. Bugün elimizde Yarrow Mamout’un yakışıklı bir portresi bulunmaktadır [Yaru Mahmud, bir Hausa Müslüman ismidir]. Batı Afrika kökenli olan bu zat, özgürlüğünü elde etmiş ve Washington, D.C. yakınlarında mal-mülk edinmişti. Bununla beraber Joel Chandler Harris’in 19. yüzyılda derlediği “Remus Amca”nın meşhur hikâyelerini duymamız olmalıdır: Tavşan Kardeş, Ayı

Kardeş ve Tilki Kardeşin hikâyeleri. Uzun zamandır bilinen bu renkli köle hikâyeleri Batı Afrika kökenliydi. Bununla beraber bugünkü araştırmalar “Remus Amcanın ” Georgia’daki Sapelo Island adasında yaşamış olan Bilali adlı bir kölenin adı olduğunu ileri sürüyorlar. Bilali’nin 19 çocuğu vardı ve hepsine Müslüman adlar vermişti. Bilali vefat ettiğinde muhtemelen kendisi için yazmış olduğu Kur’an’ı ve seccadesi de kendisi ile beraber gömüldü. 1812’de İngilizlerle yapılan savaşın kahramanlarından birisiydi. Yine 1824’te Georgia sahillerini vuran kasırga esnasında büyük bir cesaret göstermiş ve kahramanlıklarından dolayı efsaneleşmişti.

Kuzey ve Güney Amerika’daki Afrikalı Amerikalıların İslami kökleri sağlamdır. Ben sadece konumuz açısından buna işaret etmek istedim. Zira İslam’ın Batı yarıküresindeki hikâyesi ancak Afrikalı Amerikalıların anlatılması ile anlamlı ve tamam olmuş olur. Bu derin İslam kökleri tarihi ve kültürel bir açıdan bakıldığında- Afrikalı Amerikalılar için İslam’ın geleceğinin kesin olduğunu gösterir. Her geçen yıl İslam’ın Afrikalı Amerikalılar arasında hızla yayılışına hepimiz şahit olmaktayız.

Bununla beraber bugün her Müslüman’ı bekleyen görev, Amerika’da İslam’ın gelişimi ile ilgili çeşitli nesilleri, özellikle de Yarrow Mamout gibi sonradan Müslüman olmamış, aksine Müslümanlığın mirasçısı olanlarla Muhammed Alexander Webb gibi sonradan Müslüman olmuş Anglo-Amerikalılarla ilgili bilgileri bir araya getirmektir.

Webb’in Hikayesine Tekrar Dönersek

M. Webb Manila’daki başkonsolosluk görevine 1892’a kadar dört yıl boyunca devam etti. Bu süre zarfında Hindistan’daki bazı önemli Müslüman kişilerle haberleşmeye başladı. Bunlardan birisi Bombaylı zengin bir tüccar olan Bedreddin Kur’dü. Webb bir süre için bu zatla mektuplaşmaya başladı ve Kur bu mektupların bir kısmını Bombay’daki bir gazetede yayınladı. Cidde ve Medine’de iş yapan diğer Hintli bir tüccar olan Hacı Abdullah Arab Webb’in gazetede mektuplarını okuduktan sonra ona ilgi duymaya başladı. Hacı Abdulah Arab Webb’le mektuplaşmaya başladı ve daha sonra onu bizzat görmek için Manila’ya gitti.

Hacı Abdullah Arab, Muhammed Alexander Russell Webb’i Kalkuta, Bombay, Haydarabat, Rangoon ve Burma’daki önemli Müslüman şahsiyetlerle tanıştırdı. Hacı Arab Manila’da başkonsolos olarak görev yapan Webb’e “Hz. Muhammedi’in tebliğcisi” olarak Amerika Birleşik Devletlerine dönmesini teklif etti ve bu hizmetin gerektireceği tüm maddi masrafları bizzat karşılayacağına söz verdi. Hacı Arab bu hizmetin gerektireceği masraflara katkıda bulunacak Müslüman iş adamları arasında bir ağ oluşturdu. M. Webb’in bu teklife çok memnun olduğu söylenir.

Muhammad Alexander Russell Webb 1892’de Baş Konsolosluk görevinden istifa etti.

Hindistan üzerinden ailesi ile birlikte ABD’ye doğru yola çıktı. Onun bu yolculuk esnasında Çin, Burma, Mısır, Arabistan ve Türkiye’yi de ziyaret ettiği söylenir. Ancak bunları doğrulama imkânı bulamadım. Ancak Hindistan’a gittiği Madras, Hadarabad, ve Bombay’da konferanslar verdiği ve konuşmalar yaptığı ise kesindir.

Webb’in Madras’taki Urduca tercümanı Mevlana Hasan Ali’ydi. Hasan Ali, Madras’ta Webb’i takdim ederken şöyle demişti: “Bundan daha iyi bir adam bulamayız. Büyük bir milletin temsilcisi olarak doğuya gelmişti. Şimdi ise, memleketine büyük bir dinin ve İslam Peygamberinin elçisi olarak dönüyor. Amerika’ya dönerken tüm Müslüman Âleminin duaları ve iyi dileklerini de beraber götürüyor.” Ali’ye göre Webb’in Müslüman olması bir mucize değilse bile, çok içten olduğundan şüphe etmiyordu. Webb’in sadece “kuru akılcı” bir Müslüman

olmadığını, aksine “kalbinin Allah ve Peygamber sevgisiyle dopdolu bir mümin” olduğunu söylüyordu.

Mevlana Hasan Ali büyük bir kalabalığın önünde Webb’e şöyle hitap ediyordu. “Manila’da ABD’nin Başkonsolosluğu gibi sizin için ciddi bir kayıp sayılacak bir görevi gönüllü olarak bıraktınız. Bu sizin Amerika kıtasında yeni bir misyon başlatmaya duyduğunuz derin ilginin bir göstergesidir.

Muhammad Alexander Russell Webb 16 Şubat 1893’te New York’a ulaştı Yeni misyonunu şu şekilde ilan etti: Kilise Hıristiyanlığının apaçık çürümesi, hemen hemen tüm Amerikan şehirlerinde zeki ve ilerici bir çok insanın bu sistemden uzaklaşması şu inancı cesaretlendirmektedir: Doğu yarım küresinden gelen gerçek inanancın Batı yarımküresine yayılma zamanı gelmiştir...” Derhal harekete geçen Webb 1122 Broadway Caddesinde bir büro açtı ve Oriental Publishing Co. şirketini kurdu. Bu şirket aracılığıyla “Amerika’da İslam’ın propagandası için kurulmuş” ilk dergi olan *The Moslem World*’u (*Müslüman Dünya*) yayınlamaya başladı. Hedefini ise şöyle tespit etmişti: “İslam’ın nurunu Amerika’da yaymak”. Dergi 12 Mayıs 1893’te yayınlanmaya başladı ve namaz, abdest gibi İslami ibadetlerin nasıl yapılacağını gösteren resim ve yazılara yer verdi. Webb bu teşebbüsünü doğru bir İngilizce ile “propaganda” olarak adlandırmıştı. Zira o tarihlerde propaganda hala Hitler ve Stalin’in 20. yüzyılda kirlattikleri olumsuz anlamları ifade etmiyordu. Webb yine New York’ta 458 W. 20. Cadde adresinde Amerikan Müslüman Merkezini kurdu.

Webb’in metodu konferanslar verme, yazı yazma, kütüphaneler, okuma odaları ve çalışma gurupları oluşturmaktı. Daha önce zikredile 20. Cadde üzerindeki bina olduğunu sandığım *Müslüman Dünyası Binasında* “tüm dürüst, akli selim sahibi erkek ve kadınların 09.00-22.00 saatleri arasında memnuniyetle gelebilecekleri ve yararlanabilecekleri” bağımsız bir kütüphane ile okuma odaları oluşturdu. Cuma akşamları ise, Webb İslam inancı üzerine dersler veriyordu. Pazar günleri ise çok kısa bir konuşma yapar, daha sonraki süre ise İslam’la ilgili soru ve cevaplara ayrılırdı. Webb, New York’ta Emin Nabakoff adlı Rusya kökenli güçlü bir Müslüman buldu. Bu zat da Webb’in İslam’la ilgili verdiği konferanslara ve sorulara cevap vermesinde yardımcı oluyordu. Her ikisi başta Hindistan, Türkiye ve Mısır olmak üzere İslam âleminde yeni tebliğciler davet ettiler.

Muhammed Webb, amacı “Hz. Peygamberin hayatını, ahlakını, hedefini ve öğretilerinin etraflıca incelemek” olan American Moslem Brotherhood’u (Amerikan Müslüman Kardeşliği) kurdu. Webb’in bu gayretleri İslam’ı kucaklayan yeni insanlarla sonuçlandı. Sayısı hakkında tam bir fikrim olmasa da bu insanlar arasında doktorlar ve avukatlar da vardı. Webb, New York şehrinde üç halka oluşturdu ve bunlardan bir tanesinin adı “Mekke halkasıydı”. Bu araştırma halkalarının amacı yeni Müslüman olmuş Amerikalıların “muazzam Müslüman Dünyanın geri kalan kısmıyla kardeşlik bağını kuvvetlendirmek ve ayrıca İslam’ın esaslarını her zeminde yaymak için tüm hünerini kullanmaktır”. Webb aynı sıralarda Washington, D.C.’de “başkent halkası” olarak adlandırılan bir çalışma halkası oluşturdu. Webb yine Müslüman milletlerinin önemli eserlerinin en mükemmel şekilde İngilizce’ye tercüme edilmelerini tasarladı. Kur’an’ın “herkesin alabileceği ve ulaşabileceği” pahalı olmayan bir baskısını sağlamak için yeni bir tercümesini tamamlamak için gayret etti.

Reston’lu (Virginia) ve Muhammed Webb’in akrabalarından olan David C. Webb, Webb’in Müslüman koloniler meydana getirmek için Carolinas’da büyük miktarda araziler almaya çalıştığını söylemektedir.

1890'ların adetlerine uygun olarak Webb, sık sık hususi evlerin misafir odalarında Amerikalı gruplara hitap ediyordu. Ayrıca Amerikayı baştanbaşa dolaşmasına neden olan bazı halk davetlerine de katıldı. Webb'in New York Eyaleti, New Jersey, Pennsylvania, Indiana, Ohio, Michigan, Illinois, Nebraska, Kansas, ve hatta Güneyin içlerindeki Mississippi'de konuşmalar yaptığı söylenmektedir. O zamanların Amerikasının en önemli gazetelerinde uzun yıllar editör olarak çalıştığından, Webb basın dünyasının en önemli şahsiyetlerini yakından tanıyordu. Yayınlamakta olduğu dergisi *The Moslem World*'un nüshalarını doğrudan doğruya bu önemli şahsiyetlere ve gazetelerin editörlerine gönderiyor ve sonuç olarak da bu kişilerden çok iyi değerlendirme ve mektuplar alıyordu. Bunların bir kısmını *The Moslem World*'te yayınlıyordu.

Araştırılarak gün yüzüne çıkarılması gereken diğer önemli bir konu ise Webb ile aynı dönemde yaşayan İngiliz Müslüman Abdallah Quilliam arasında nasıl bir ilişkinin olduğudur. Quilliam, Liverpool'lu bir avukattı ve 1880'lerde İngiliz mühtedilerden oluşan bir halk meydana getirmişti. Webb Liverpool'lu Müslümanlara büyük bir hürmet göstererek, ABD'ye dönüşünde şöyle dedi: “ Bir yıldan daha az bir süre önce, [İslam] ilerleyen yürüyüşüne Liverpool'daki küçük bir cemaatle İngiltere'de başladı.”

Webb'in büyük bir şevk ve dinamizmle başladığı hizmetler uzun süre devam etmemesi bir talihsizlikti. 1893'ten sonra bu çalışmaların hızı düşmeye başladı. Her ne kadar Webb, Broadway üzerindeki camiye ölümünden bir yıl öncesine kadar (1915) muhafaza etmede muvaffak olduysa da, diğer faaliyetlerini aynı şekilde sürdürmediği anlaşılmaktadır. Ancak bu durum onun aleyhine kullanılmamalıdır. Peygamber Efendimizin (sav) bizlere öğrettiği gibi ameller niyetlere göre değerlendirilmelidir. 19. yüzyıl Amerika edebiyatının önemli şahsiyetlerinden olan James Russell Lowell 1890'da (ölmeden bir yıl önce) şöyle yazar: “Başarısız olmak bir suç değildir. Suç olan bayağı ve aşağılık gayelere sahip olmaktır.” Muhammed Webb'in başarısız olduğunu söylemek istemiyorum. Onun gerçekten başardığı ve ortaya koydukları hala tam olarak araştırılmamış ve bilinmemektedir. Bununla beraber 1940'lı yıllardaki Amerikalı Müslüman erkek ve kadınlar Webb'e büyük bir hürmet gösteriyorlardı ve onu manevi babaları olarak kabul ediyorlardı. Dahası, Webb bugün benim gibi insanlar için büyük bir ilham kaynağıdır. Muhammed Alexander Russell Webb için ne söylersek söyleyelim, ancak onun bayağı gayeleri olduğunu söyleyemeyiz.

Bazıları Webb'in kendisine vaat edilen ekonomik desteği alamadığını söylemektedirler. Ancak bu bağlamda şunu eklemek isterim ki, 1893–1897 yılları ABD'nde 1893'teki Panikle başlayan büyük bir ekonomik depresyon ve toplumsal çalkantıların yaşandığı yıllardı. Bu depresyon Amerikanın 1929'da başlayan depresyondan önce gördüğü en büyük ekonomik depresyondur. Webb'in çağrısı içi vakit henüz olgulaşmamıştı. Amerika –felsefi ve pratik olarak- materyalist bir toplumdur. Materyalist felsefeler Avrupa'da olduğu gibi burada da hâkim fikirlerdir. Büyük İngiliz şairi Matthew Arnold 19. yüzyılın sonlarındaki Webb'in dünyasını *The Grande Chartreuse* adlı şiirinde şöyle anlatır:

“Biri ölü, diğeri ise doğmaya gücü olmayan iki dünya arasında amaçsızca dolaşırken.”

Bu gerçek, muhtemelen Webb'in göğüslemek zorunda kaldığı mücadeleyi de özetlemektedir.

Dahası, o zamanlar Amerika hasta ve adil olmayan bir toplumdur; aşırı derecede ırkçı, ayrımcıydı. Afrikalı Amerikalıların tüm insani ve anayasal haklarını inkâr eden, onları Anglo-Sakson Amerikalılardan ayıran ve Amerika'da yaşayan farklı ırklara mensup insanlar arasında eşit bir bağlamda her tür iletişimi gayr-i mümkün kılan sözde Jim Crow kanunları Güney'de ve Amerikanın bazı diğer bölgelerinde 1877'den bu yana uygulanmaktaydı.

Muhammed Webb ve Columbus Uluslararası Dünya Sergisi

1893 Dünya Fuarı Chicago’da yapıldı. Bu fuar ayrıca “Columbus Uluslararası Dünya Sergisi” olarak da isimlendirildi. Zira Cristof Columbus’un Amerika’yı keşfinin 400. yıl dönümü olarak kabul ediliyordu. Bu sergi 1892 yılında yapılacaktı. Ancak bazı teknik nedenlerden dolayı bir yıl ertelendi. Fuarın etkinlikleri çerçevesinde *Birinci Dünya Dinleri Kongresi* de 10-27 Eylül 1893 tarihleri arasında yapıldı. Fuarın bizzat kendisi, özellikle de *Dünya Dinleri Kongresi* ABD tarihinin en önemli tarihi ve kültürel hadiselerinden birisiydi. Doğu dilleri ve dinleri uzmanı olan Alman bilim adamı Max Mueller bu kongreye bir tebliğ gönderdi. Müller daha sonra yaptığı bir açıklamada bu kongrenin dünya tarihinin en önemli olaylarından birisi olduğunu vurguladı. Muhammed Alexander Russell Webb *Dünya Dinleri Kongresinde* İslam’ı temsil etti ve büyük takdir toplayan iki önemli konuşma yaptı. Bu bağlamda Kongre ve Webb’in konuşması ile ilgili bir kaç noktayı vurgulamak istiyorum

Kültürel olarak bakıldığında, *Birinci Dünya Dinleri Kongresi* 18. ve 19. yüzyılların Amerika’sının temelde Hıristiyan Protestan toplumunun törelerinden, 20. ve 21. yüzyılların tamamen çoğulcu toplumlarına geçişi temsil ettiğinden Amerikan Tarihinde yeni bir dönüm noktasını işaretlemekteydi. Yahudi ve Katoliklerin “Amerikan dinleri” olarak kabul edilmelerinin tarihi ancak 1950’lerde nihai durumuna kavuşmuştur ve Kongre kayıtlarından bu süreç izlenebilir. *Dünya Dinleri Parlamentosu* Amerika’nın doğu dinleriyle karşılaştığı ilk ciddi durumdu. İslam dahil, doğu dinleri ABD’deki faaliyetlerine (Muhammed Webb örneğinde olduğu gibi) bu toplantıdan az önce veya sonra başladılar.

Chicagolu Hıristiyanlar dünya dinlerinin temsilcilerini açık ve dost bir ruhla davet ettiler. Bununla beraber bazı Hıristiyanlar Parlatentonun İsa’ya son dönüşün başlangıcı olduğundan emindiler. Bu nedenle Kongreyi, İsa’nın göğe yükselmesinden 50 gün sonra Kutsal Ruhun havarilerin üzerine inmesine telmihen “Chicago Pentacost”u olarak zikr etmekten hoşlandılar.

Durum beklenenin tam zıddı bir hava meydana getirdi. Amerika “putperest ve dinsiz” olarak tanıdığı insanların ve kültürlerin çekici, zeki ve kendinden emin olduğunu keşfetti. Yine [toplantıya katılanların] Hıristiyan olmak bir yana, katılanların hemen hepsi kendi dinlerinin Batı Hıristiyanlığından neden üstün olduğuyla ilgili çok güçlü deliller sundular. Birçok Hıristiyan, 19. yüzyılın bir çok hakikatlerinin Uluslararası Sergide herkesin gözleri önünde nasıl çöktüğünü görmeye başladı. Liberal idealistler gibi bazıları bunu memnuniyetle karşılarken, bazıları ise tam bir dehşete düştü. Parlamento çok tartışmalı olmaya başladıysa da, Amerikalıları dini özgürlük ideallerini gözden geçirmeye zorladı ve son tahlilde gerçek dini bir çoğulculuğun yolunu kolaylaştırdı.

1792 yılında George Washington’un başkanlığı döneminde ABD’nin Haklar Beyannamesinin kabulünden bir yıl sonra küçük çaplı bir Columbus Uluslararası Dünya Sergisi yapılmıştı. 1792’nin kutlamaları daha çok Baltimore ve New York’ta bazı özel evlerde yapılmıştı. Ancak bu Serginin sözcülerinden birisi olan Jeremy Belknap tam bir yüz yıl sonra yapılacak olan büyük Chicago Sergisinin adeta metnini yazmıştı. Belknap daha 1792’de şöyle yazıyordu: “insanoğlunun dağılmış ve saçılmış kavimleri mutlulukla birçok tecrübe yapsınlar diye Yeni Dünyaya gönderildiler.” Belknap ve diğerleri Amerikan Anayasası ve Haklar Bildirgesinin “Yeni Dünyanın en büyük tecrübesini” kolaylaştırdığını vurguladılar. Bu, Amerikanın medeni ve dini hürriyetlerle ilgili tecrübesiydi. Jeremy Belknap şöyle ekler: “Yahudiler, Müslümanlar Hindular ve Konfüçyüs’ün talebeleri tıpkı Hıristiyanlar gibi aynı haklara sahip olacaklardır.” Bununla beraber Belknap bile dürüst düşüncenin ve pratik bilimin tüm bu din mensuplarını Hıristiyanlığa getireceğinden kuşku duymuyordu.

Chicago Dünya Fuarı benzeri bir daha tekrarlanamayacak olan kendine özgü bir hadiseydi. Beyaz Amerikalılar için, Chicago’yu “bir kriz ve bunalım arifesinde bir fantezi ve masal vahasında” yaşanan sihirli bir yaz ve milenyum şehrine dönüştürdü. Michigan Gölünün yaban çalıları, bataklık ve kum tepelerinden oluşan sahillerini Chicago’nun günümüzdeki güzel sahillerine dönüştürdü. Bazılarının dediği gibi, sanki Chicago “kâinatın merkezi” haline geldi. Uluslararası Sergi 19. yüzyıl beyaz Amerikalıları üzerinde derin bir iz bıraktı. Sanat Enstitüsü ve diğer dikkate değer bazı binalar Sergi için inşa edilmişlerdi. İslam sanatı iyi şekilde temsil edilmiş ve büyük bir ilgi görmüştü. Fuarın en ilgi çekici ve popüler yerlerinden birisi bir Arab kasabası olarak düzenlenen ve içerisinde deve ve merkeplere binmenin mümkün olduğu kısımdı. Zaman zaman bir Arab düğün merasimi de icra ediliyor ve İslami bir kasabadan geçiyordu. Türk hükümeti bir Türk köyünün maketini inşa etmiş, ayrıca zamanın Osmanlı Sulatını [Abdulhamid] içinde namaz kıldıracak imamı ve ezan okuyacak müezzinlerinin de bulunduğu Ayasofya Camisinin bir kopyasını da göndermişti. Tüm bunlar oldukça popülerdi ve bazı Amerikan gazeteleri Müslümanların müezzinin her cümlesinden sonra tıpkı bir zamanların Methodistleri gibi “Amin” dediklerini yazdılar.

Ünlü yazar Mark Twain’in sergide olduğu ve Webb’in konuşmalarını dinlediği söylenir. Afrikalı Amerikalılar için insan haklarını savunan Frederick Douglass ve Ida B. Wells’de Sergideydiler ve her ikisi de Webb’in konuşmalarına iştirak etmişlerdi. Sergide bazı “ırkçı olaylar” da olmuştu ve Afrikalı Amerikalılara Fuar Komitelerinin hiç birisinde görev verilmemişti. Fuarın komitesini oluşturan beyazlar “kendi beyaz ırklarının kalkınmasını göstermek için” zencilerin temsilini kabaca ret ettiler. Dahası Afrikalı Amerikalılarla ilgili beyazların basmakalıp kanaatlerini pekiştiren bir sergi açarak zencileri gülünç duruma dürmekten çekinmediler. Frederick Douglass ve Ida Wells Fuarın bu ırkçı ve dar anlayışını protesto ederek, boykot çağrısında bulundular. Haiti temsilcisi olarak Fuara gelen Douglass, kendi umudunun “kalkınma ve aydınlanmanın, Amerika’dan barbarlık ve ırkçılığın nefretini gidereceğini” umduğunu belirtti. Konuşmasına devam ederek, Amerika’da kölelerin hürriyetlerine kavuşmalarından 31 yıl sonra bile, “Tanrının nazarında zenci kölelerin canlarının, tıpkı beyaz adamın canı gibi kıymetli ve değerli olduğunu” söylemekten çok mutlu olabileceğini, ancak “... dürüstçe konuşursak, Beyaz Şehir (Fuarın pavyonuna verilen ad) siyah Amerikalılar için beyazlaştırılmış bir gömüttür” dedi.

Muhammad Alexander Russell Webb’in Dinler *Parlamentosunda* yaptığı her iki konuşma da halkın çok ilgisini çekti. Webb’ten önce saygıdeğer bir Alman konuşmuştu. Muhammed Webb konuşmasını dinlemek için büyük bir izdiham olmuş, insanlar salona dolmuşlardı. Mahalli bir gazete ertesi gün şöyle yazdı: “İslam’ın ruhunu anlatan... Müslüman Amerikalının konuşmasını dinlemek için büyük bir izdiham yaşandı...” Webb’in konuştuğu Columbus Salonu kapasitesinin son noktasına kadar insanlarla dolmuştu. Yine mahalli gazetenin ifadesine göre bu insanları büyük ekseriyeti “zeki, sempatik, takdir etmeye ve alkışlamaya hazır” insanlardan meydana geliyordu. Webb’e ilk önce çok evlilikten bahsetmesi istendi. Zira çok eşlilik Viktorian dönemin beyaz Amerikalıları için tasavvur bile edilemeyecek bir öcüydü. Dinler Kongresinin düzenleyicileri de Webb’ten özellikle bu konuda konuşmasını talep etmişlerdi. Onu tahrir etmek istediklerinden şüphe yoktu. Buna rağmen, Webb çok zekice cevap verdi ve dinleyicilerle adeta “kedi ve fare” oyunu oynadı. Muhafazakâr Hıristiyanlarında çok kadınla evlenip yine de iyi Hıristiyan olarak kalabileceklerini söyleyince Muhafazakâr Hıristiyanların çileden çıkarak “Ayıp! Günah! Hayır! Hayır! Olamaz!” diye bağırmalarına neden oldu. Ancak Webb dinleyicilerin bir kısmından da alkış almayı başardı ve böylece anlatacağı asıl önemli konuyu anlatmaya başladı.

Muhammed Webb’in *Dinler Parlamentosunda* yaptığı konuşmandan bazı alıntılar aşağıya alıyoruz. Konuşmasının ilk bölümünde İslam’la ilgili yanlış ve önyargılı malumatın kendisini nasıl etkilediğini ve önceleri İslam’a karşı olumsuz bir tavır almasına neden olduğunu; ancak

daha sonra İslam'ın daha doğru ve dürüst bir şekilde inceleme fırsatını bulduğunu ve hemen “yüzeyin derinliklerine” inerek hakikati bulduğunu ve Müslüman olduğunu anlatmaya başladı. Bunu söyler söylemez bir alkış aldı. Webb İslam'la ilgili olarak “bir din için en açıklayıcı söz İslam'dadır. İslam'ın basit ve sade anlamı Allah'ın iradesine teslim olmaktır. Allah'a olan iştiahtır” dedi.

Dahası Webb şöyle dedi: “son tahlilde yeryüzünde İslam'ın evrensel bir inanç olacağına inanmayan tek bir Müslüman yoktur.” [Bu, elbette ki Parlamentoyu düzenleyen Hıristiyanların duymak istediklerinin tam tersiydi.] Devam ederek: “Amerikan aklına, zekasına ve dürüstlüğüne inanancım var ve ayrıca İslam'ı anlayıp de sevmeyen herhangi zeki bir insana meydan okuyorum..” Yine: “İslam kadar kasıtlı ve inatla yanlış yorumlanmış bir din yoktur... Hz. Muhammed kadar az ve yanlış anlaşılmalı bir şahsiyette yoktur.” *“Amerikalıların ilke olarak yaratılıştan meselelerin künhüne inerek Hz. Muhammed'in (sav) gerçekten ne olduğu ve neler yaptığını anlamaya çalışacaklarından eminim ve bunu yaptıkları zaman da toplumsal sistemimiz ait olduğu yüksek yere yükselerek evrensel bir sisteme sahip olacağımızı hissediyorum.”*

Bu noktada şunu da açıkladı: “Bir beyefendi New York'ta bir misyon kurup kurmadığımızı sordu. Ona evet dedim, ancak anlaşılın günlük anlamıyla sadece İslam'ın ne olduğunu merak eden ve bilmek isteyen insanların gelip araştırma yapacakları bir yer anlamada değil. Belki körü körüne inanma devrinin öldüğü anlamda bir İslam Merkezi kurduk. [alkışlar...] Akıl sahibi insanlık, her inanç için bir sebep arıyor ve şunu söylüyorum: [Hakikati arayan] böyle asil bir ruh methedilmeye değer ve bu ruh nereye giderse gitsin teşci edilmelidir. Aslında böyle bir ruh İslam'ın ruhunun hakim niteliklerinden birisidir.” Webb devam ederek: “Dünyada Hz. İsa'ya gelen vahyi ve mesajı kabul etmeyen tek bir Müslüman yoktur.” [alkışlar...] “Hz. İsa'yı (as) terk etmeniz gerekmiyor, belki insanlığınızı kabul etmeniz ve Allah'a yönelmeniz gerekiyor.” Konuşmanın sonuna doğru ise şöyle dedi: “Bizim için en iyi neticeleri verecek olan bu sistemi (yani bu dini) kabul etmeliyiz.” [alkışlar] Webb bugün bile bizim için model olabileceğini düşündüğüm şu sözleri de söyledi: “İslam sistemi o kadar esnek, o kadar tatbik edilebilir ki insanlığın tüm ihtiyaçlarını karşılayabilir. Bana öyle görünüyor ki İslam, memleketimizde [Amerika'da] muhtaç olduğumuz sistemin ta kendisidir. İşte neden burada olduğumun ve niçin Amerika Birleşik devletlerinde olduğumun cevabı da budur.”

Muhammed Webb İslam'ın *“ahlaki ve moral bir güç” olacağına ve bunu hal ve hareketleriyle yaşayan Amerikalı Müslüman toplulukların zaman içerisinde “mevcut toplumsal sistemi temizleyeceğine ve bir millet olarak bizleri Allah'ın kudret ve zaferinin daha mükemmel bir kavrayışına ve bunu takip edecek zorunlu ahlaki gelişmeye getireceğine”* inandı. Webb “mutlak eşitlik” üzerine dayandığını söylediği ve aynı zamanda İslam'ın en kuvvetli yönlerinden birisi olduğunu söylediği İslam kardeşliğini vurguladı. 1893'de Chicago'da şunları söyledi: “Tüm İslam sisteminin amacı mükemmel kardeşlik idealini gerçekleştirmektir.” Ayrıca Kilise Hıristiyanlığının sık sık aşılama *çalıştığı bencillik, yobazlık ve hoşgörüsüzlüğün Amerika'yı tehdit eden gerçek düşman olduğunu belirtti.*

Her ne kadar şu ana kadar görebildiğim kadarıyla Webb'in Afrikalı Amerikalılara doğrudan atıfta bulunduğunu tespit edemedimse de, Webb birden fazla yerde New York ve Chicago'nun kenar mahallelerinin sefaletlerine atıfta bulunurken, Afrikalı Amerikalıları kast ettiği anlaşılmaktadır. Yine onun mevcut Amerikan toplum sistemini tasfiye ederek, onu hakkettiği daha yüksek bir mevkie çıkarmak ve mükemmel bir kardeşlik oluşturmayı isterken kafasında Afrikalı Amerikalıların olduğunda şüphem yok. Bu sonucu destekleyecek bir delil parçası –zayıf ta olsa- şudur: Muhammed Webb Amerikalı büyük şair ve yazar Eugene Field'in çok yakın arkadaşıydı. Bir kaç yıl için aynı gazetenin editörleri olarak beraber çalışmışlardı. Eugene Field'ib babası Afrikalı Amerikalıların haklarını savunan avukatlardan biriydi. 1850'lerde Dred Scott adlı bir siyahiyi savunmuş ancak başarısız olmuştu. Dred Scott'ın efendisi onu köleliğin

yasal olduğu Missouri’de satın almış daha sonra köleliğin yasak olduğu Illinois ve Wisconsin eyaletlerine götürmüş, sonra ise tekrar Missouri’ye götürmüştü. Field’in babası tüm bu gerekçeleri ileri sürdüyse de, başarılı olamadı.

Muhammed Alexander Russell Webb’in konuşmasını *Dünya Dinler Parlamentosunda* dinleyen Mark Twain’la ilgili bir kaç söz söylemek yerinde olacak. Daha öncede ifade ettiğim gibi, Twain Webb’den 12 yaş daha yaşlıydı ve Webb’in gazetecilikteki şöhreti (özellikle de Missouri gazeteciliğinde) düşünülürse birbirlerini tanıdıkları ileri sürülebilir. Zira gazetecilik Twain’in de mesleğinin bir parçasıydı. Daha ileri incelemelere değer gördüğüm nokta şudur: Twain ertesini yıl *Tom Sawyer Abroad* adlı kitabını yayınladı. Twain bu romanında romanın kahramanları Tom Sawyer ve Huck Finn St. Louis’te açık havada düzenlenen uçan balon gösterisini görmeye giderler. Geceleyin bir balona kazara binerler ve balon yükselmeye başlar. Amerika’yı baştan başa balonla geçerler ve nihayet Fas’ın üzerine gelirler. Tom Sawyer yukarıdan aşağıdaki insanlara bakar ve Huck’a bunların hepsinin Müslüman olduğunu söyler. Huck ise olayı şöyle anlatır: “Tom hepsinin Müslüman olduğunu” söyleyince, bir Müslüman’ın nasıl bir şey olduğunu sordum. O da “Presbyterian olmayan kişidir, daha önce bilmesem de Missouide onlardan bir çok kişi bulunmaktadır.” Bu parça sık sık Twain’in mizahına örnek olarak zikredilir. Benim kendi izlenimim ise şudur: Twain bunları söylerken kafasında Muhammed Webb vardı. Eğer bu başka bir şey değilse, Webb’le ilgili bir taltif olmalıdır.

Bitirirken

Zamanın “büyük bir tedavi edici olduğu” söylenir. Geçen zamanın Amerika’daki bir çok kişiyi tedavi ettiğine inanıyorum. Özellikle de 1950’lerin, 60’ların ve 70’lerin cesur İnsan Hakları mücadelesinin ışığı ile Jim Crow Amerikasının sonunun başlangıcının bunda büyük katkısı var. Elbette ki İslam için durum daha da iyidir ve bu Amerikalıları son tahlilde Muhammed Webb ve Malcolm X’in bahsettikleri ahlaki kurtuluşa, yani İslam’a getirmenin fırsatı daha da büyüktür. 1890’larda, 1900’lerde ve hatta 1910’larda Webb’in “kardeşlik hareketi” Amerika’da göze çarpan ek İslami hareketti. Tarihimizi bilenler, o günlerin ne kadar karanlık olduğunu bilirler. Fakat şöyle dendiğini de unutmamak lazım. “*en karanlık an, şafaktan biraz önceki andır*”. 1970’ten bu yana İslam Amerika’da hızla yayıldı ve gelişti. Müslüman Amerikalıların sayısı Yahudi Amerikalıları çoktan geçti. İslam dünyada değilse bile Amerika’da hızla yayılan dinlerin başında gelmektedir. Her ne kadar Webb, 1893 yılında Amerika’ya dönüşünde “Doğu yarımküresinden gelen hakiki imanın Batı yarımküresinde yayılma zamanı geldi” dediyse de, Webb’in nesli ve onun çocukları İslam’ın Amerika’da henüz olgunlaşmadığı bir zaman diliminde yaşadılar. Ancak bugün, özellikle de Malcolm X’in kahramanca şahadetinin akabinde İslam nihayet vakti gelen bir düşünce olarak karşımızda durmaktadır.

Victor Hugo vakti gelen bir fikrin, karşı konulamaz bir ordudan daha güçlü olduğunu söyler. Yine Hugo bir milletin yabancı bir orduyu körfezde/sınırdan durdurabileceğini, ancak vakti gelmiş bir fikri asla durduramayacağını söyler.

Amerika İslam’ın mükemmel kardeşlik anlayışına bugün her zamankinden daha çok. Webb’in tercümanı Mevlana Hasan Ali’nin Madrasta söylediğine aynen katılıyorum: “... bu iş için daha iyi bir adam bulamazdık.” Şöyle söylenir: “Bir şeyin başlangıcı, onun nasıl sona ereceğinin de habercisidir.” Benim âcizane kanaatime göre manevi babamız Muhammed Alexander Russell Webb parlak Batı yıldızı olan Zühre gibidir. Akşam vakti ufukta parlamaya başladığında, tüm diğer yıldızlardan önce o parlar. Ayrıca ışığı kendisindedir. [İnsan] hafızası geçmişe bakar, ancak umut geleceğe bakar. Bir Amerikalı olarak, büyük dedemin dedesinin neslinden biri olan Muhammed Alexander Russell Webb’in şahsiyetiyle büyük gurur duyuyorum. Geriye doğru Muhammed Webb’e bakınca ülkemizin geleceğiyle ilgili bana büyük umut veriyor. Muhammed

Webb'in manevi çocukları olarak, onun büyük bir şerefle giriştiği *Amerikanın İslam rehberliğinde manen ilerlemesi* davasının yarım kalmış bu misyonunu tamamlamak için, geriye kalan ömrümüzü bu işe adamamız hepimizin ortak sorumluluğudur. Webb'i Anma Komitesinin 1943'te New York'ta yaptığı anma toplantısında konuşan Nadirah Florence Ives Osman'ın sözlerini yeniden ifade edecek olursak: "Muhammed Alexander Russell Webb bir abide şahsiyet olarak önümüzde durmaktadır. Yapmamız gereken tek şey zamanın tozunu ve geçmiş nesillerin vefasızlığının izlerini silmektir."

Kimdir?

Dr. Ömer Faruk Abdullah
(Wymann-Landgraf)

Dr. Ömer Faruk Abdullah Amerikalı bir Müslüman. Protestan bir ailenin çocuğu olarak 1948 Nebraska'da doğdu. Babası Organik Kimyada doktorasını tamamlamış Veterinerlik Profesörüydü. Annesinin ise İngiliz Edebiyatında Master yapmış ve bir öğretmendi.

Dr. Ömer Faruk Abdullah 1970 yılında Cornell Üniversitesinde Woodrow Wilson bursiyeri olarak İngiliz Edebiyatı tahsil ederken Ithaca'da (New York) İslam'la şereflendi. Müslüman olduktan sonra araştırma alanını değiştirdi. 1971 yılında Chicago Üniversitesine geçti ve 1978 yılında İslam Hukukunun kaynakları konulu teziyle doktorasını tamamladı. 1977-1982 yılları arasında Windsor (Ontario), Temple ve Michigan Üniversitelerinde hocalık yaptı. 1982 yılında Amerika'dan ayrılarak, Arapça hocalığı yapmak için Granada'ya (İspanya) gitti. 1984 yılında Cidde'deki Kral Abdülaziz Üniversitesi İslami Araştırmalar Bölümü Başkanlığına getirildi ve 2000 yılına kadar bu bölümde İslami araştırmalar ve karşılaştırmalı dinler konularında ders verdi.

Dr. Ömer Faruk Abdullah yurt dışında bulunduğu esnada geleneksel İslam alimlerinden ders alma fırsatını buldu. Arapça ve İngilizce yazmakta, Arabça'nın yanında kadim ve modern olmak üzere bir kaç dil daha bilmektedir.

Yeni kurulan *Nawawi Foundation* (Nevevi Vakfı)'nın başkanlığını yapmak üzere Ağustos 2000'de tekrar Chicago'ya döndü.

Dr. Ömer Faruk Abdullah bu işine ek olarak Chicago'da öğretim faaliyetlerine devam etmekte ve ayrıca İslami araştırmalar ile ilgili konularda yapılan araştırmalara danışmanlık yapmaktadır.

Nevevi Vakfının Vizyonu

Nevevi Vakfının hedefi Batı Dünyasında yaşayan Müslümanlara sahih İslami bilgileri sağlama ve İslami konularda rehberlik etmektir. Vakıf, İslam, İslam Hukuku ve İslamın zengin mirasının *batı Medeniyetinin müspet yönlerini yeniden canlandırmada nasıl hizmet edebileceğine ve onu kurtarabilecek kapasiteye sahip olduğunu göstermeye çalışmaktadır.*

Vakıf İslam vahyinin, onun yorumlarının ve tefsirlerinin İngilizce konuşan dünya tarafından okunabilme ve ulaşılabilmesine çalışmakta; ayrıca yine İslamla ilgili alanlarda sahih araştırma, tercüme ve yayınlar üretmeye gayret etmektedir.

Ayrıca akademik seminer, Müslüman ve Müslüman olmayanların İslamla ilgili diğer çalışmalarını ve forumları da teşvik etmektedir.

Vakıf bu amaçları gerçekleştirmek için yakın bir gelecekte çeşitli hayır kurumları ve kütüphaneleri yapmayı planlamaktadır.